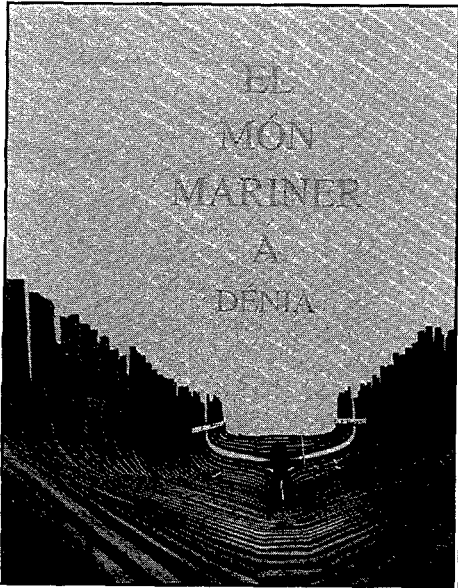

RESSENYES BIBLIOGRÀFIQUES

EL MÓN MARINER A DÉNIA

Mª Rosario Cabrera González

Pròleg de Joan Veny

188 pàgs. + 24 làmines, 27 cm

Ajuntament de Dénia,

Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta,
Institut de Cultura "Juan Gil-Albert". 1997

L'estudi que sota el títol *El món mariner a Dénia*, amb el subtítol *Estudi etmolingüístic*, ha publicat Mª Rosario Cabrera González correspon a la part més important de la magnífica tesi doctoral que l'autora va llegir a finals de 1993.

Amb un excel·lent pròleg del filòleg Joan Veny, en el qual destaca les aportacions més importants de l'autora en l'àrea de l'etnolingüística, el llibre està estructurat en diversos capítols. En la introducció es

plantegen els problemes entorn a la llengua, la societat i la cultura que se susciten en emprendre aquest treball d'arreglada del lèxic mariner de Dénia; es considera urgent fer aquest inventari lèxic abans que no es perda del tot i quede per a la posterioritat aquest ric patrimoni. Entre els diversos objectius que es planteja l'obra, destaquem inventariar el lèxic mariner actiu i passiu dels mariners de tres generacions diferents, constatar les diferències entre les generacions, prestar especial atenció al context en els diversos fets de llengua, captar els diferents sinònims i variants dels mots arreglats, destacar les paraules més amenaçades per les noves tècniques en el món mariner, etc.

En el segon capítol es fa una exposició detallada de la metodologia emparada en el treball; lloc geogràfic escollit —Dénia i el seu món mariner—, fitxes de treball, buidatge de fonts, informadors, entrevistes, informatització i organització del material lingüístic, etc.

S'entra en el tercer capítol a fer una succinta descripció de l'espai objecte d'estudi: emplaçament de Dénia, apunts històrics i caracterització del seu parlar.

En el següent capítol comença ja la investigació que s'ha plantejat l'autora: geografia marina (descripció i vocabulari dels aspectes físics), navegació i pesca (tipus i parts de la barca, l'art de navegar, arts i modalitats de pesca i el vocabulari específica de cadascuna d'aquestes parts), ictionímia, el món mariner i la pesca, etc.

Els aspectes sociolingüístics són abordats en el capítol cinqué: les causes que han afectat els canvis del vocabulari, entre

les quals destaca en gran manera la influència de la tecnologia.

En les conclusions finals es destaquen els aspectes formals del lèxic ja estudiat i els principals aspectes socials (causes de les transformacions dels canvis, actituds dels mariners com a grup social en procés de canvi)

Tanquen l'obra un annex amb dibuixos sobre les parts de la barca i aspectes de la costa de Dénia, una completíssima bibliografia relacionada amb el treball realitzat i un índex general de paraules, molt útil per a guiar-nos en la cerca dels mots estudiats.

Ens trobem davant d'una obra de singular interès, no ja per a la comarca de la Marina Alta —que ho és, i molt— sinó també per a totes les terres de parla catalana, per les grans aportacions aconseguides en el camp de l'etnolingüística i per les moltes possibilitats que té el treball de ser comparat amb altres semblants —que no en són molts— que estudien el mateix tema, el món de la mar, però dirigit cadascun a un espai geogràfic determinat. El treball de recerca profunda que ha portat a terme Mª Rosario Cabrera ha seguit els mètodes més actuals de l'etnolingüística; un treball de camp minuciós i precís i una elaboració posterior dels materials arreplegats ens ofereixen uns resultats esplèndids en els objectius que s'havia marcat l'autora. Hui podem conèixer com és —o quasi ja com era— el vocabulari referit a moltes parts de la barca, els noms de molts peixos o la forma tradicional de denominar els vents —per posar sols uns exemples—, mots aquests d'indubtable riquesa per a la llengua i que, per la mecanització del món de la pesca, ja se n'han perdut molts i altres estan a punt de desaparèixer.

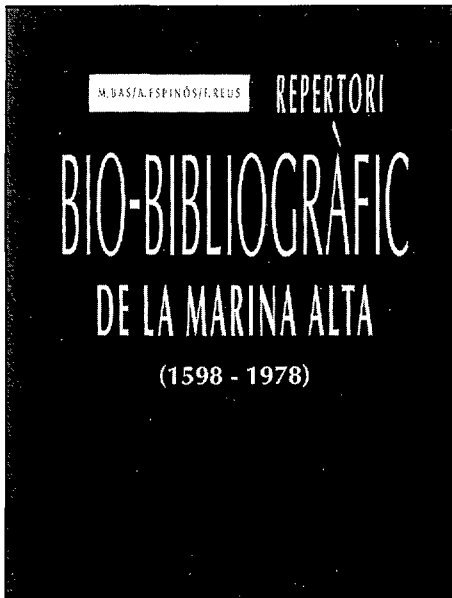
El llibre, que té un gran rigor científic, traspua la gran sensibilitat que l'autora ha posat en l'estudi del tema; no es tracta solament d'un estudi científic de lèxic, sinó que a més veiem la vida i l'ànima dels mariners en moltes línies del text; a aquest respecte hem de destacar les reproduccions literals de part de les converses que l'autora

mantingué amb els mariners, les quals a més d'oferir-nos un riquíssim material dialectològic, ens mostren la seua forma de veure el món, les seues vivències, la seua manera d'entendre i denominar les coses.

Com a capítol també important de l'obra cal assenyalar la part gràfica: a les fotos antigues d'arxiu, s'han d'afegir les actuals de l'autora —moltes d'elles a tot color, magnífiques— i els dibuixos de Pepe Bolufer i Miquel Ortolà. Aquest part és molt important, ja que ajuda a comprendre molts dels aspectes que s'expliquen al text i són testimonis fefaents d'objectes i treballs de la mar que d'altra manera seria més que difícil conèixer quasi de primera mà.

Com a conclusió hem de dir que és una obra que ha de resultar imprescindible per a especialistes en aquest tipus d'estudis de lingüística i etnografia, però també per al gran públic, ja que aporta moltíssima informació sobre la forma i vida dels mariners d'una part del nostre País, Dénia, que tanta presència ha tingut —i segueix tenint— en la història i realitat de la nostra terra.

Joan Ivars Cervera

REPERTORI BIO-BIBLIOGRÀFIC DE LA MARINA ALTA (1598-1978)

Manuel Bas Carbonell, Antoni Espinós Quero
 Francesc Reus Boyd-Swan
 188 pàgs. + 24 làmines, 27 cm
 Institut de Cultura "Juan Gil-Albert". 1997
 Col·lecció Pompidour

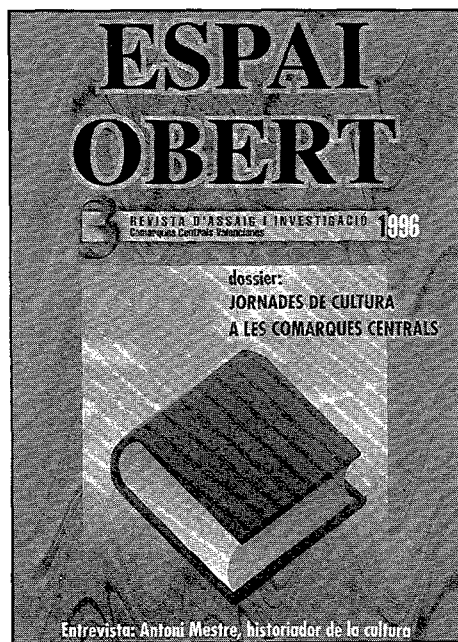
El **Repertori Bio-Bibliogràfic de la Marina Alta (1598-1978)** ha estat editat enguany, 1997, per l'Institut de Cultura "Juan Gil-Albert" de la Diputació Provincial d'Alacant, dins la col·lecció "Ensayo e Investigación" amb el número 62. L'obra, filla dels incansables autors Manuel Bas Carbonell, Antoni Espinós Quero i Francesc Reus Boyd-Swan, és un treball peculiar, un "llibre de llibres i autors", en ell trobarem la biografia dels escriptors de la Marina Alta i la recopilació de totes les seues obres publicades, i fins i tot inèdites, des de la fi del segle XVI fins a l'any 1978.

Tan sols la passió que senten els artífexs d'aquesta obra pels llibres i per les terres de la Marina Alta poden explicar la seua dedicació i els anys de recerca per biblioteques i arxius públics i privats. Tasca que amb un desig d'exhaustivitat destacable, es resumeix en 148 fitxes d'autors que inclouen llibres, manuscrits,

articles publicats a revistes, articles de premsa, fullets i tota mena de publicacions editades i inèdites. Les referències bibliogràfiques que completen les fitxes ens informen d'aquells autors que han ressenyat prèviament les obres dels nostres lletraferits; alguns tan coneguts com Roc i Joan Chabàs, el canonge Josep Espasa o en Carmelo Giner i molts altres recuperats per a la nostra memòria col·lectiva, com el religiós franciscà de Murla, Pedro Vives Ivars, autor del "Catecismo breve ...", publicació que es podria qualificar de "gran èxit editorial", ja que des de la seua primera edició, l'any 1740, fins el 1921 es va reeditar en 79 ocasions.

Complementen el **Repertori Bio-Bibliogràfic...** un aclaridor pròleg i uns índexs que ens valen de guia per a capbussar-nos dins l'obra. El pròleg il·lustra el lector de forma breu i precisa del panorama dels estudis bibliogràfics valencians per centrar-se en l'última part en l'aportació que en aquest camp s'ha fet des de la comarca de la Marina Alta. Els índexs tanquen la publicació: l'alfabètic d'autors, l'índex topogràfic que organitza els autors per les seues poblacions d'origen i el cronològic que agrupa els escriptors per segles des del XVI al XX.

Aquests treballs de compilació, molt costosos de realitzar i menys lluidors que els estudis concrets són però, els fonaments de noves obres, ja que cal no oblidar que per anar avant en el camp cultural de la Marina Alta cal conèixer i valorar l'herència que ens deixaren els nostres avantpassats.

ESPAI OBERT

Revista d'Assaig i Investigació.
Comarques Centrals Valencianes. Gandia,
Col·lectiu Espai Obert, núm. 3. 1996.

L'aventura continua. Malgrat les seues ressonàncies cinematogràfiques, per al que escriu, la presentació en societat de iniciatives (o realitats assentades) de recuperació i/o divulgació de la nostra memòria o debat del nostre present sempre és un fet que congratula. Més encara en aquestes hores de transició, marcades per les restriccions pressupostàries per a major glòria de Mastrique.

Però si la seua aparició és una felicitat, la continuïtat en el seu desig primigeni d'ocupar-se del projecte de les Comarques Centrals intenta cobrir, des de la globalitat i el debat, un espai buit. La vitalitat d'aquestes comarques és infungible, d'açò donen fe les distintes revistes d'estudis comarcals existents: *Alba* per a la Vall d'Albaida i *Almaig* per a Ontinyent, *Aguaites* per a la Marina Alta, *Alberri* per a Concentaina-El Comtat, *L'Avenc* per a la

Valldigna o *Papers de la Costera i Cendres de juny* per a la Costera, entre altres. La creació de l'Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida és la més recent demostració del palpit de la societat civil acompanyada pel sector públic i privat en la geografia comarcal.

Com a exemple de l'interés institucional per articular una revista amb uns paràmetres intercomarcals són els títols de crèdit que apareixen en la contraportada d'aquest últim número d'Espai Obert, amb l'ampliació dels patrocinadors des del nucli primer ocupat pel CEIC Alfons el Vell/ Ajuntament de Gandia cap a la resta de comarques: Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta, Ajuntament d'Alcoi, Ajuntament de Dènia, Ajuntament d'Oliva i Mancomunitat de Municipis de la Vall d'Albaida. Pot ser el naixement d'una gran amistat.

Des d'aquestes premisses, el dossier d'aquest tercer número de la revista es centra, com en els anteriors, en el debat i posta en comú de l'estat de la cultura a les Comarques Centrals: associacions culturals, arxius, medi ambient o centres d'estudis. Aquestes pàgines són el fruit de la realització de diversos encontres i jornades de discussió celebrades en la geografia central en els que el Col·lectiu Espai Obert intenta dinamitzar i dur a la pràctica el projecte comú de les Comarques Centrals. El dossier es tanca amb una llista provisional d'Associacions Culturals, llistat necessari si volem prosseguir unint voluntats i col·lectius. Elles són, a la fi, les que integren, des de la diversitat i moltes vegades de manera solapada i contra vent i marea, el manteniment, desenvolupament i finançament de la cultura, especialment en la ruralitat.¹ En definitiva, allò de vertebrar la comarca.

Dins de l'apartat *Estudis*, ens trobem amb una variada miscel·lània d'articles i matèries però amb un referent comú: la

gran comarca. Així, ressenyem l'anàlisi de les activitats del Patronato Sant Francesc de Borja per a leprosos de Fontilles que ve a suplir l'absència historiogràfica en l'estudi d'altres ramificacions del catolicisme militant; una aproximació antropològica als nanos i gegants d'Alcoi; la crítica literària de l'obra de J. Piera *El somriure de l'herba*; l'associacionisme durant la Restauració a la Vall d'Albaida; nous enfocaments del sector tèxtil a la Safor durant el XV; el registre arqueològic del Castell de Bairén o les notícies de l'arxiu de l'Alqueria del Duc.

El capítol dedicat a la *Proposta Didàctica* ens ofereix un interessant estudi de l'aprofitament didàctic dels recursos arxivístics, des de la teòrica i la practicitat. L'*Entrevista* és ocupada per un dels investigadors més sobresortints del món de la Il·lustració i de la figura de Gregori Mayans: Antoni Mestre. Després de l'habitual secció de *Ressenyes* ens trobem amb un nou apartat, i amb una bona idea: *Hemeroteca*. És coneguda la dificultat existent en moltes de les publicacions comarcals per a la seua distribució i divulgació entre el públic i l'investigador. Aquesta Hemeroteca que ens ofereix *Espai Obert* és una destacable ajuda per a pal·liar aquesta mancança.

Per a finalitzar, volem plantejar al Consell de Redacció d'*Espai Obert*, com a objecte de discussió intern per als pròxims números, una ampliació de les pàgines dedicades a l'assaig i al debat sobre l'espai geogràfic de la publicació: les Comarques Centrals. El camí ja s'ha començat a construir. Com va dir Hasán Sabbah "Tot és possible".

Antonio Calzado Aldaria

1.- Certificant aquesta asseveració, consultar les memòries d'activitats que ofereix la revista *Alba* de distintes associacions de la comarca

UN NEGOCI DE FAMÍLIES: ELS TRÉNOR I ELS VALLIER A LA SAFOR DEL SEGLE XIX.

Anacllet Pons i Just Serna

108 pàg....

Gandia: CEIC Alfons el Vell, 1996.

A poc a poc, i en línia amb els temps que corren, els historiadors van passant de les estructures impersonals a l'estudi de les individualitats i les famílies. És normal. El maiúscul bac dels plantejaments marxistes més ortodoxos i el cansament de dades i números aportats pels neopositivistes semblen demanar aquesta mena d'estudis.

Llàstima que el llenguatge emprat en el primer capítol pugua fer arrere més d'un lector *comarcal*. Els autors, sembla, havien volgut fugir de coses ja dites i repetides sobre la nostra tan sacsejada burgesia. Han fet, per tant, a tall d'introducció, tot un passeig entre alguns dels més reconeguts teòrics del pensament social, en la lectura dels quals s'han immolat. A través d'ell es pregunten i reflexionen sobre l'abast i les característiques del coneixement històric localitzat i de caràcter biogràfic.

Tant els Trénor com els Vallier són famílies destacades de la burgesia valencia-

na del XIX. Una burgesia que molts contemporaneistes consideren nova en la mida que s'ha enlairat a cavall del procés revolucionari burgès. Cal considerar, però, que si bé la revolució duu aparellats canvis qualitius substancials, el fet d'enriquir-se amb el comerç i després comprar patrimoni rústic no és nou en absolut.

En qualsevol cas, allò evident és que encara hi ha molt de camí per recórrer en el coneixement de la formació de la nostra burgesia contemporània i, en aqueixa línia, els autors van demostrant coses importants. En primer lloc, que la burgesia al País Valencià sí existeix. I tant. Una altra cosa és que fes allò que voldríem nosaltres o allò que feia la burgesia manchesteriana. Existeix pel seu poder real i també per un comportament que està lluny de la passivitat rendista que se li havia atribuït.

Anàlisis com els de Serna i Pons fugen d'un juf de valor de la nostra burgesia. Per contra, amb l'estudi de persones amb noms i cognoms reconstrueixen la racionalitat d'uns comportaments que s'adapten a un medi i uns societats concrets.

La dinastia dels Trénor arrenca al nostre País de la figura de Tomàs Trénor i Keating, militar irlandés que va protagonitzar un enriquiment fulgurant pel segon quart de segle. No sols es va dedicar al negoci. Va comprar la important Reial Fàbrica de Sedes de Vinalesa (on fa poc es trobava l'arxiu de l'empresa familiar) i nombroses propietats provinents del procés desamortitzador de Mendizàbal. El seu fill Frederic continuaria el procés i esdevindria el propietari no sols de l'heretat de Sant Jeroni de Cotalba sinó de nombroses muntanyes, marjals i bens que havien estat, entre altres, dels ducs de Gandia. Tot un símptoma d'una maniobra de substitució de la classe dominant.

Una de les activitats a les quals es dedicaren els Trénor -els quals diversificarien, intel·ligentment, els seus recursos- va estar el comerç d'importació; especialment de guano, en la qual cosa foren uns forts competidors de Joan Morand i Companyia, de Dénia. Quan aquests darrers

feren fallida, la filla única de Tomàs Trénor, Elena, estava ja casada amb Josep Innocenci, descendent de Francesc de LLano i hereu de Joan B. White (tots dos socis de Morand). Prompte, en qualsevol cas, els Trénor prengueren el relleu com a magnats de l'avantguardista mercat del guano. Com també serien al capdavant de les iniciatives empresarials més novedoses. Enric i Elena Trénor foren un dels primers en formar l'empresa constructora del tramvia Carcaixent-Gandia-Dénia.

Els Vallier formàven part de l'onada de comerciants francesos que -com els Lapeyre, els Merle, els Fourrat o els Rignon, amb tots els quals estarien emparentats- es van instal·lar al segle XVIII en terres valencianes. Aquests, a diferència dels Trénor, deixaren prompte la pràctica comercial (probablement, amb la crisi finisecular del s. XVIII) i es dedicaren a fer-se amb un munt de parcel·les menudes -ben situades a l'extrarradi urbà- les quals sovint procedien de prestataris que no havien pogut retornar els diners emprats.

Al capdavant, tant els uns com els altres, per vies diferents, arribaren a exercir quòtes ben remarcables d'influència social, econòmica i política. A través de les xarxes clientelars (en part teixides sobre els seus arrendataris), els Vallier i els Trénor, emparentats a les darrerries del XIX, arribaren a controlar la política del districte de Gandia des del Partit Conservador.

No cap dubte, tanmateix, que trobaren en els polítics liberals (particularment en Sinibaldo Gutiérrez i Josep Rausell) uns potents competidors recolzats en la fortuna de Francesc Moran Roda.

Aquest llibre forma part d'un antic projecte col·lectiu que pretenia posar al dia la producció històrica saforenca sobre el segle XIX. Avui, encara, aquest període de la història, en el conjunt de les comarques centrals, està mancat tant de monografies com de visions de conjunt. Malgrat l'abundància de titolats d'història contemporània, la realitat és que la baga, tan important, del nostre passat recent -i no diguem del franquisme- es troba encara per

fabricar.

Una altra ensenyança d'aquesta obra és la clara necessitat de realitzar estudis que no estiguen tancats en una ciutat ni una comarca. Les *grans* famílies com les que són objecte d'estudi no poden ser aïllades en un lloc concret. Els Trénor tenen una activitat comercial i agrària que abasta nombroses comarques del País, entre elles la Marina Alta. Els Vallier també tenen nombroses ramificacions a Sueca i acaben instal·lant-se, com molts burgesos exitosos, a la ciutat de València.

El lloc des d'on es realitza una investigació -i les fonts que es fan servir- pot ser excessivament condicionant dels resultats de la mateixa. I això no es saludable des d'un punt de mira més objectiu i científic. Els autors ens donen un bon exemple de com evitar-ho.

Tot plegat, el llibre mereix un esforç per ser llegit: sobretot perquè, com ja remarcava Samuel Garrido en *Espai Obert*, supera les visions simplistes sobre la burgesia valenciana.

Jesús E. Alonso